

СЛОВОВІРНА СТРУКТУРА МІКРОТОПОНІМІВ СІЛ ТУРІЙСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано слововірну структуру мікротопонімів сіл Турійського району Волинської області. Лексика на позначення географічних об'єктів розглядається лише з точки зору деривації, не береться до уваги її семантичний аспект. У ході роботи було здійснено кількісний аналіз мікротопонімів щодо способів деривації. З'ясовано, що найпродуктивнішим при творенні мікротопонімів означеного регіону є лексико-семантичний спосіб творення.

Ключові слова: мікротопоніми, антропонім, слововірно-структурні особливості.

Особливості вивчення географічних імен (назв річок, населених пунктів, гір, лісів і т.п.) сучасної України ведеться уже тривалий період. На вивченні української топонімії позначилося те, що в різні історичні етапи географічні назви ставали об'єктом уваги дослідників різних суспільних наук – історії, географії, мовознавства. Це є свідченням того, що власні географічні назви, або інакше топоніми, можна вважати є категорією одночасно історичною, географічною й мовною. До речі, мовознавче вивчення географічних найменувань почалося найпізніше.

У межах онімів репрезентуються різні класи. До найчисельніших належать мікротопоніми, оскільки це назви дрібних географічних об'єктів – полів, лісів, лук, ярів і подібне, кількість яких у кожному населеному пункті обчислюється щонайменше кількома десятками одиниць. У той же час збір та вивчення мікротопонімів України, на жаль, ведеться досі на недостатньому рівні. Кількість дисертаційних досліджень цього класу онімів обчислюється одиницями першого десятка. Коли ж ідеться про збір самого матеріалу, то в Інституті української мови НАН України знаходиться відносно велика картотека мікротопонімів з різних областей України. У 2007 році проф. Г. Аркушиним видано 2-томне зібрання мікротопонімів та мікрогідронімів Волинської області, яке однак далеко не містить усіх мікротопонімів, з

території Волині. На жаль, з інших областей України ми взагалі не маємо жодних публікацій.

Зібраний нами матеріал з дев'яти поселень Турійського району Волинської області (загальна кількість 227 одиниць) лише частково представлений у праці названого вченого, а тому уведення його у науковий обіг і здійснений нами аналіз можна вважати актуальним для української мікротопоніміки.

Особливістю мікротопонімів є те, що вони суттєво відрізняються від інших топонімів насамперед своєрідною структурою, словотвірним значенням, способами номінації та ін.

Зібраний нами матеріал походить з дев'яти населених пунктів (загальна кількість 227 одиниць). На відміну від інших онімів, мікротопоніми Турійщини повніше характеризують ландшафт обстежуваної території, оскільки вони займають по суті проміжне місце між апелятивами й онімами, і характеризується різними способами деривації. Значне число зібраних нами назв безпосередньо мотивовані характером самих об'єктів.

За способом деривації зібрані нами мікротопоніми Турійщини поділяємо на дві групи: деривати семантичного і морфологічного способів словотворення; а за структурою – на прості, прийменникові та складені.

Лексико-семантичний спосіб творення мікротопонімів полягає насамперед у тому, що загальні назви переходять у власні без будь-яких структурних змін. До цього ж способу деривації відносимо і метонімічне перенесення назв з одного об'єкта на інший. За цим способом деривації утворено 85 мікротопонімів, що становить 37% від усіх зібраних нами назв. Ті з них, що утворені семантичним способом, можна поділити на три підгрупи:

1. Мікротопоніми, утворені внаслідок переходу загальних назв у власні.

Лексико-семантичний спосіб творення найширше представлений мікротопонімами відапелятивного походження та назвами, утвореними від географічних термінів. Семантичної онімізації зазнають переважно афіксальні та безафіксні апелятиви у називному відмінку однини чи множини.

Онімізація апелятивів здійснюється поступово: загальна назва спочатку закріплюється за одним конкретним денотатом, а через пев-

ний час стає його власною назвою. Такий процес семантичної трансформації здійснюється поетапно – на першому етапі такого перетворення семантичне навантаження апелятива звужується до одиничного об'єкта, лексичне значення загальної назви втрачається і залишається лише номінативно-ідентифікуюча функція мікротопоніма. Назви цієї групи у свою чергу можна поділити ще на дві підгрупи:

1) мікротопоніми, утворені від загальних назв з непохідною основою: ур. Башта, п. Горб, п. Гряда, п. Дерть, п. Калюги, п. Кладки, бол. Мочар, п. Плес, п. Став, ліс Тартак (Овл.), п. Груша, сін. Пасіка, п. Фазенда, оз. Черепаха (Сол.), п. Кар'єр, п. Лани, п. Оболонь, ч.с. Пилорама, п. Фігури, ч.с. Церква, п. Новини (Дул.), п. Чайче (Куст.), ліс Бір, п. Заказники, п. Курган, п. Черепаха (Тор.), п. Долина, сін. Кут, п. Лан, п. Тополі, оз. Святе (Перев.), п. Верб'я, п. Глина, п. Закони, п. Колода, п. Кургани, п. Морги, п. Пасіка, п. Терни (Мил.), сін. Багно, сін. Вила, ч.с. Воля, п. Клин, п. Криниця, п. Курган, п. Оренда, р. Плиска, п. Річ (Ком.), усього – 48 назв, що складає 21,1 % від усіх назв;

2) мікротопоніми, утворені від загальних назв з похідною основою, наприклад: п. Березина, п. Глиниська, ур. Замчище, ч.с. Осередок, п. Переділи, п. Піщинка, п. Ступиська (Овл.), п. Тополина (Сол.), ліс Грабина, ліс, п. Дубина (Дул.), п. Ліски, п. Новина, (Тор.), ліс Бересток, ліс Берьозки (Перев.), п., ур. Берестина, п. Ліски, п. Замчисько, ч.с. Селище (Мил.), п. Двірець, п. Полоски, ліс Деревища (Ком.), усього 21 назва. До цієї групи, гадаємо, можна зарахувати і п. Оминок від оминок «те, що слід оминати»= «обминати».

2. Мікротопоніми, утворені шляхом метонімії

Серед досліджуваного матеріалу крім зовнішньої (апелятив > онім), засвідчена і внутрішня (онім < онім) омонімія. Зовнішня омонімія виникає внаслідок семантичної топонімізації апелятивів, зокрема, географічних термінів: *багна* > *Багна*, *мочар* > *Мочар*. Внутрішня омонімія спостерігається в основному при трансомінізації, транстопонімізації і трансгідронімізації. Як правило, це назви суміжних об'єктів, один з яких виник у результаті топонімної метонімії, наприклад: п. *Ясенівець* < пот. *Ясенівець*, л. *Сухолісниця* < р. *Сухолісниця* (Овл.), оз. *Велимче* < ур. *Велимче*, міст *Горохів міст* < п. *Горохів міст*, (Сол.),

ліс *Дубина* > п. *Дубина* (Дул.), п. *Озерце* < оз. *Озерце* (Тор.), ч.с. *Перевали* < село *Перевали* (Перев.);

3. Мікротопоніми, утворені від антропонімів на означення родин.

Ця група є однією з найменш чисельних серед мікротопонімів лексико-семантичного способу творення, проте специфічною, оскільки лише у цьому випадку доводиться говорити про перерозподіл між класами пропріальної лексики (перехід власної назви у власну). В межах цієї групи можемо говорити про такі підгрупи:

1) відродинні назви, мотивовані християнськими іменами: ч.с. *Касяни* < назва родини *Касяни*, (Овл.), п. *Хоми* (Тор.);

2) відродинні назви, мотивовані слов'янськими особовими назвами: п. *Дерешняки* < назва родини *Дерешняки*, п. *Домоглини* < назва родини *Домоглини*, п. *Шестірки* < назва родини *Шестірки* (Овл.), п. *Голомази* < назва родини *Голомази*, сін. *Котовичі* < назва родини *Котовичі*, сін. *Лучиці* < назва родини *Лучиці*, (Сол.), ч.с. *Двірняки* < назва родини *Двірняки* (Ком.).

Мікротопоніми морфологічного способу деривації утворилися за допомогою топонімотворчих афіксів від відповідних твірних основ. Найпродуктивнішими у слов'янських мовах є суфіксальні деривати, менш продуктивними є префіксальні, а ще менше – конфіксальні назви.

Префіксальні назви у мікротопонімії віддавна привертала увагу відомих ономастів. Уперше монографічне дослідження назв поселень типу *Підгора*, *Заліс* у слов'янській топонімії здійснив польський ономаст М. Карась. Він зазначав, що топоніми такого типу утворилися із колишніх применникових конструкцій унаслідок поєднання префіксів *за-*, *під-*, *над-* та ін. з іменниками у називному відмінку однини та множини [Карпенко: 95].

У працях українських ономастів, присвячених дослідженню цього типу топонімів, не підтримується висловлена М. Карасем думка. Так, професор Ю. Карпенко вважав, що у назвах *Підгора*, *Заліс* та ін. немає чисто префіксального словотворення, адже топоніми цього виду виникають із лексикалізації продуктивних у слов'янській топонімії применникових конструкцій з пізнішим відкиданням відмінкового закінчення, а не шляхом приєднання префікса до непохідної основи [Карпенко: 92-102]. І. Ковалик вважав, що форма називного відмінка імен-

ників у цих назвах є секундарною, а самі ці назви утворилися внаслідок лексикалізації колишніх конструкцій типу *За гасм, Під лісом*. Хоча «розмежувати непрефіксальну й префіксальну моделі в середині назв типу *Підгора, Заліс* доволі складно. В усякому випадку, чим довше існує топонім, тим більше у нього шансів перейти зі старої моделі в нову» [Карпенко: 95].

Семантика багатьох префіксів, як зазначає Н. Подольська, вказує на просторове розташування об'єкта відносно інших об'єктів [Подольская: 31]. Префіксальні назви у мікротопонімії обстежених сіл представлені слабо. Серед мікротопонімів префіксального типу виділяємо мікротопоніми, що складаються з префікса прийменникового походження і загальної назви, наприклад: п. *Заброди*, п. *Задуби*, к. *Зацерква*, п. *Підліски*.

Префіксальні деривати на досліджуваній території становлять 11% від усіх мікротопонімів. Серед них виділяємо виявлені у наших матеріалах такі моделі:

1) префікс *за-* вказує на місце, що знаходиться за об'єктом, названим в основі топоніма стосовно номінатора. Префікс *за-* найчастіше додавався до слів загальноновживаної лексики, рідше – до вже існуючого топоніма. Мікротопоніми з цим суфіксом утворюються за такими моделями:

префікс *за-* + іменна основа з флексією називного відмінка однини чоловічого і жіночого роду, наприклад: п. *Заборок*(Сол.), ч.с. *Зацерква* (Овл.), ч.с. *Застружка* (Від.);

Частина досліджуваних нами мікротопонімів Турійщини утворилася конфіксальним способом, тобто шляхом одночасного приєднання префіксів *за-*, *під-*, *межи-* і суфікса *-*ъје* (*-*ъја*) до іменних основ. Утворені таким чином назви виражали локальність. У наших матеріалах вони ілюструються наступними назвами: п. *Засаддя* (Овл.), сін. *Межиболоття* (Ком.), п. *Підзаставочче* (Куст, Тор.), усього 12 назв.

префікс *за-* + іменна основа з флексією Н. в. однини середнього роду, наприклад: п. *Засаддя* (Овл.), п. *Заберестя*, п. *Зазапустя* (Дул.), бол. *Заріє'є* (Тор.), п. *Загліб'є*, сін. *Заріє'є*, п. *Застав'є* (Ком.);

префікс *за-* + іменна основа з флексією Н. в. множини, наприклад: п. *Заброди*; п. *Задуби* (Овл.), ч.с. *Залози* (Від.).

Деривати з префіксом *за-* найчастіше іменують пасовища та поля, рідше – інші географічні об'єкти.

2) префікс під-, як зазначає Н. Подольська, вказує на місце розташоване поблизу, біля чого-небудь, інколи – біля підніжжя [6, 63]. Серед зібраних нами мікротопонімів спостерігаються такі моделі творення:

префікс під- + іменна основа з флексією Наз. відм. множини, наприклад: п., ч. л. *Підліски* (Овл.);

префікс під- + іменна основа з флексією Наз. відм. однини жіночого роду, наприклад: п. *Підлещик* (Ком.), сін. *Підрічка* (Ком.);

префікс під- + прикметникова основа з флексією Н. в. однини середнього роду, наприклад: п. *Підвузьке* (Ком.).

Назви типу *Підрічка*, *Заріка* рідко вживаються у топонімічних словниках. Автори по-різному пояснюють походження цих назв [Бірила, Мацкевч: 50, 71].

Ми дотримуємось думки тих ономастів, які розглянуті оніми кваліфікують як префіксальні деривати. Показником цього семантичного зсуву є нове відмінювання топонімів (вони відмінюються в усіх відмінках як звичайні іменники) і, головне, поява нових топонімів за цією моделлю реалізуються вже без попереднього прийменникового сполучення» [Карпенко: 62].

Префіксальний тип деривації мікротопонімії в українській мові належить до порівняно продуктивних. У досліджуваному нами регіоні такі назви становлять 11% від усіх онімів.

Основну групу мікротопонімів, утворених морфологічним способом, становлять суфіксальні деривати, вони складають 26% від усіх назв. У межах суфіксальних дериватів мікротопонімів використовуються номени з наступними суфіксами:

1) Суфікс -ин. Поруч з суфіксом -ів- є основним засобом вираження приналежності. Він додавався до іменників з особовим значенням і творив назви за моделлю:

антропонімна основа + суфікс -ин- + закінчення середнього роду однини в Наз. відм., наприклад: сін. *Борсуччина*, п. *Ляшуччине* (Дул.), п. *Рокослина* (Куст.).

2) Суфікс -(щ)ин-а теж виражає приналежність, але додається передусім до антропонімів у формі прикметника або до назв поселень. Деривати з цим суфіксом утворюються за такими моделями:

антропонімна основа + суфікс -ин- + закінчення жіночого роду однини в Наз. відм., при цьому тут відбуваються акомодативно-

асимілятивні зміни приголосних. Аналогічно виникли: п. *Баранівщина* (< Баранівський), п. *Ветківщина* (< Ветківський), п. *Гончарівщина* (< Гончарівський), п. *Липівщина* (< Липівський) (Овл.), п. *Марківщина* (Ком.);

іменна основа (назва поселення) + суфікс *-(щ)ин-а* + закінчення жіночого роду однини в Наз. відм. До цієї групи належать топоніми, що вказують на приналежність конкретної території сусідньому селу або на розміщення біля нього, наприклад: с. *Гайківщина* (<с. Гайки), ліс, п. *Перевальщина* (<с. Перевали), ліс *Туричанщина* (<с. Туричани) (Овл.).

3) Суфікс *-івк-а* також вказує на приналежність об'єкта певній особі або ж на відношення особи до певного об'єкта. Мікротопоніми з цим суфіксом утворюються за моделями:

іменна основа + суфікс *-івк-а (-овк-а)* + закінчення жіночого роду однини в Наз. відм., наприклад: п. *Попівка* (Сол.), п. *Бідасовка* (Дул.), п. *Ясені(и)вка* (< Ясен) (Овл.), хутір *Яні(и)вка* (Перев.), ч. с. *Пугачівка* (Від.).

4) Суфікс *-ійськ- (-івськ-)* вказує на присвійно-відносні зв'язки між іменованим об'єктом та конкретною особою. Мікротопонімам з таким суфіксом притаманна така модель творення:

антропонімна основа + суфікс *-ійськ- (-івськ-)* + закінчення середнього роду однини в Наз. відм., наприклад: п. *Бобрівське* (Куст.), п. *Бойківське* (Сол.), п. *Ксьондзівське* (Перев.), п. *Попівське* (Тор.), п. *Сергійвське* (Сол.).

5) Суфікс *-их-*, як і попередні, виражає посесивність. За його допомогою утворюються назви від антропонімної основи + суфікс *-их-* + закінчення жіночого роду однини в Наз. відм., наприклад: п. *Ковалиха* (Куст.), п. *Хомиха* (Овл.).

6) Суфікс *-ов-* є основним засобом вираження приналежності певного об'єкта конкретній особі. Мікротопоніми з цим суфіксом утворюються за такою моделлю:

антропонімна основа + суфікс *-ов-* + закінчення середнього роду однини в Н. в., наприклад: п. *Антонюкове* (Сол.), п. *Білокове* (Сол.), п. *Боброве* (Сол.), п. *Ганджове* (Сол.), п. *Голубчукове* (Сол.), п. *Жижкове* (Сол.), п. *Капустове* (Сол.), п. *Клікове* (Сол.), п. *Ковальове* (Куст.), п. *Ляхове* (Перев.), п. *Маркове* (Сол.), п. *Мельникове* (Сол.), п. *Мирчукове* (Сол.), п. *Молоткове* (Сол.),

п. *Овчарукове* (Сол.), п. *Пальове* (Сол.), п. *Прокоп'юкове* (Перев.), п. *Савкове* (Сол.), п. *Сакидонове* (Перев.), п. *Ткачукове* (Овл.), п. *Троцьове* (Сол.), п. *Футалове* (Сол.), п. *Чайкове* (Куст.), п. *Чап'юкове* (Сол.), п. *Шевчукове* (Перев.), п., сін. *Шудрове* (Куст.).

7) Суфікс *-ськ-* (*-цьк-*) вказує на приналежність іменованого об'єкта певному населеному пункту, рідше конкретній особі. Деривати з цим суфіксом утворюються за наступною моделлю: іменна основа + суфікс *-ськ-* (*-цьк-*) + закінчення середнього роду однини в Наз. відм., наприклад: оз. *Кустицьке* (Куст.), п. *Кустицьке*, п. *Мирковицьке* (Дул., Перев.).

8) Суфікс *-иц-* вказує на відносні зв'язки. Деривати з такою функцією афікса утворюються за моделлю: іменна основа + суфікс *-иц-* + закінчення жіночого роду однини в Наз. відм., наприклад: п. *Кутниця* (Дул.), п. *Купальниця* (Мил.), п. *Кривиця* (Від.), сін. *Дихавиця*, п. *Камінниця* (Ком.).

До морфологічного способу деривації ми відносимо й назви, що виражають посесивність за допомогою форми родового відмінка [Бучко: 22]: п. *Базилюка* (Дул.), п. *Гороцюка* (Дул.), п. *Йосипа* (Дул.), п. *Катерини* (Куст.), п. *Лебеда* (Дул.), п. *Мар'яни*, п. *Охвата* (Дул.), ліс *Подлевського* (Перев.).

У згаданих вище мікротопонімах спостерігається родова невідповідність між родом номенклатурної назви і родом мікротопоніма. Так, більшість назв жіночого роду називають об'єкти, які є іменниками чоловічого або середнього роду. Це пов'язане з тим, що поля колись називали нивками, ліси – посадками або просто лісистою територією, наприклад: ліс *Туричанщина* (територія, яка знаходиться по сусідству з селом *Туричани*).

Складені мікротопоніми становлять 11% від зібраного нами мікротопонімікону *Турійщини*. Серед них доцільно виділити:

1. Мікротопоніми, першою частиною яких є атрибути з різними формантами:

суфікс *-ськ-* (*-цьк-*) вказує на присвійно-відносний зв'язок об'єкта з відповідною особою, групою осіб чи населеним пунктом. Вони утворюються за моделями:

іменна основа + суф. *-ськ-* (*-цьк-*) + закінчення Наз. відм. однини жіночого і середнього роду + іменник, який позначає родове

поняття. Напр.: п., сін. *Ставецька Дорога* (Овл.), *Панське Терновисько* (Мил.);

іменна основа + суф. -ськ- (-цьк-) + закінчення Н. в. однини жіночого роду + іменник, який позначає родове поняття. Наприклад:

суфікс -н- + прикметниковий суфікс, який притаманний утворенням від іменників прикметникам. Ця модель твориться від іменної основи + суф. -н- + закінчення Наз. відм. однини жіночого роду + іменник, який позначає родове поняття: ч. с. *Тракторна бригада* (Дул.).

суфікс -ов- вказує на релятивні, рідше – релятивно-посесивні зв'язки. Він є найпродуктивнішим в утвореннях цього типу. Мікротопоніми з суфіксом -ов- утворюються за формулами:

антропонімна основа у формі Род. відм. іменника чоловічого або жіночого роду + іменник, який позначає родове поняття, наприклад: п. *Зано(і)в Хутор*, п., сін. *Йовико(і)в Ліс* (Мил.), п. *Остапова Гора* (Сол.), *Дубина Шевчукова* (Перев.), п. *Петрова Долина* (Мил.);

антропонімна основа у формі присвійного прикметника із суф. -ов- у Род. відм. + закінчення Наз. відм. однини середнього роду + іменник, який позначає родове поняття, наприклад: сін. *Боцьонове Гніздо* (Сол.), п. *Дричикове поле*, п. *Терукове поле*, п. *Чеснюкове поле* (Мил.);

іменна основа + суф. -ов- зі значенням приналежності + закінчення Наз. відм. множини + іменник, який позначає родове поняття, наприклад: ур. *Дідові Лози* (Овл.).

суфікс -ин- вказує на приналежність певного об'єкта конкретній особі. Модель творення така:

іменна основа + суф. -ин- + закінчення Наз. відм. однини чоловічого роду + іменник, який позначає родове поняття, наприклад: п. *Петришин Хутор* (Мил.).

2. Мікротопоніми, першим компонентом яких часто є безафіксний атрибут і загальна назва географічного об'єкта. Моделі творення цих мікротопонімів такі:

прикметник чоловічого, жіночого або середнього роду однини в Наз. відм. + іменник, який позначає родове поняття, наприклад: п. *Білий Груд*, п. *Критий Тік* (Мил.), п. *Зведений Лужок* (Від.), п. *Калинова Лоза* (Мил.), сін. *Лиса Гора* (Дул.), уз. *Щербата Хвоїна*

(Овл.), бол., сін. *Криваве Болото* (Овл.), оз. *Трасуше Болото* (Перев.), бол. *Полоне Болото* (Мил.);

прикметник середнього роду множини в Наз. відм. + іменник, який позначає родові поняття, наприклад: п. *Великі Поля* (Тор.), ліс *Чорні Води* (Перев.), п. *Широкі Поля* (Мил.), п. *Олеські Поля* (Ком.).

Прийменникові конструкції становлять 11% від зібраного нами матеріалу. Характерною ознакою мікротопонімів різних територій України є значний відсоток у них прийменникових конструкцій [Бучко: 20]. Назви цього типу, їх ще називають назвами-орієнтирами, вказують на локалізацію «безіменних» об'єктів стосовно примітних і загальновідомих на певній території об'єктів. Номінація цих «безіменних» об'єктів у значній мірі залежить від врахування чи неврахування місця знаходження номінатора. При врахуванні місця знаходження номінатора у структурі прийменникових конструкцій використовуються прийменники *за*, *під*, *перед*, *від*, коли не враховується місце знаходження номінатора, використовуються прийменники *на*, *в*, *між*, *при* та ін. Розглянемо кожну з названих груп прийменників.

Мікротопоніми з прийменником *за*. Названий прийменник вказує, що іменованій об'єкт знаходиться за іншим, примітним об'єктом стосовно номінатора. Моделі творення такі:

прийменник *за* + антропонім жіночого роду однини в Ор. відм., наприклад: п. *За Митрофаніхою*, п. *За Панасючкою*, п. *За Шудрою* (Сол.), п. *За Людмилою*, п. *За Настьою* (Тор.);

прийменник *за* + загальний іменник жіночого і чоловічого роду однини в Ор. відм., наприклад: п. *За Сеткою* (Овл.), п. *За Вільхою* (Від.), п. *За колгоспом* (Овл.).

прийменник *за* + антропонім чоловічого роду однини в Ор. відм., наприклад: п. *За Кашуком*, п. *За Платоном* (Куст.), п. *За Хомою* (Тор.);

прийменник *за* + іменник у Ор. відм. множини, наприклад: п. *За Армянами* (Сол.).

Мікротопоніми з прийменником *коло* (біля). Названий прийменник вказує, що іменованій об'єкт знаходиться недалеко від об'єкта-орієнтира. Моделі творення такі:

прийменник *коло* + антропонім чоловічого роду однини в Род. відм., наприклад: п. *Коло Дуня* (Сол.);

прийменник **коло** + іменник чоловічого роду однини в Род. відм., наприклад: п. *Біля Екскаватора*, п. *Біля Сімофора* (Сол.);

прийменник **коло (біля)** + іменник жіночого роду однини в Род. відм., наприклад: п. *Біля Грушки* (Овл.), п. *Біля кошари* (Сол.), п. *Коло Криниці* (Ком.).

Коли не враховується місце локалізації номінатора, то при номінації найчастіше використовуються прийменники на **і в**. Вони виражають подібну семантику – номінативний об'єкт знаходиться на території або в межах просторового охоплення об'єкта-орієнтира [Бучко: 21].

Мікротопонімам з прийменником на притаманні такі моделі творення дериватів:

прийменник **на** + назва об'єкта у Місц. відм. однини чи множини, наприклад: п. *На Горі* (Овл.), п. *На Пнагурках* (Ком.).

З прийменником **в(у)** утворюються деривати за моделлю: прийменник **в(у)** + іменник у Місц. відм. множини, наприклад: п. *В Топольках* (Овл.).

Мікротопоніми з прийменником **під** виражають розташування іменованого об'єкта поблизу, біля будь-якого примітного об'єкта. Модель творення така: прийменник **під** + іменник у Наз. відм. однини, наприклад: п. *Під Ситень* (Тор.).

З прийменником **до** утворюються деривати за моделлю: прийменник **до** + іменник жіночого роду однини у Род. відм., наприклад: п. *До Стежки* (Ком.).

Спостереження над словотвірною структурою мікротопонімії підтвердило думку багатьох ономастів, що найпродуктивнішим способом творення мікротопонімів є лексико-семантичний спосіб деривації. Він охоплює близько 37 відсотків усіх аналізованих мікротопонімів.

Виходячи зі сказаного вище, можна зробити загальний висновок про те, що процес формування мікротопонімії досліджуваного регіону загалом не виходить поза межі тих топонімічних закономірностей, які склалися протягом століть на терені всієї України та Слов'янщини. Мікротопонімія вбирає в себе і відбиває тільки те, що найбільше відповідає природно-географічним умовам місцевості, історичним особливостям та економічному укладу регіону.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Назви об'єктів:

п. – поле;

оз. – озеро;

бол. – болото;

р. – річка;

ч.с. – частина села;

сін. – сінокіс;

ур. – урочище.

Населені пункти:

Ком. – Комарів;

Тор. – Торговище;

Овл. – Овлочин;

Перев. – Перевали;

Дул. – Дуліби;

Сол. – Соловичі;

Мил. – Миляновичі;

Куст. – Кустичі;

Від. – Відуті.

ЛІТЕРАТУРА

Бірила, Мацкевіч: Бірила М. Ю., Мацкевіч Ю. Ф. Мікротопонімія Беларусі. – Мінськ: Навука і тэхніка, 1974. – 274 с.

Бучко: Бучко Д. Г. Анойконіми сіл давнього Любачівського повіту // *Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych*. – Lublin, 2005. – S. 64-78.

Данилюк: Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині. – Луцьк: Настир'я, 1997. – 103 с.

Карпенко: Карпенко Ю. А. Еще о топонимической префиксации // Конференция по топонимике северо-западной зоны СССР. Тезисы докладов и сообщений. – Рига, 1966. – С. 92-102.

Лісняк: Лісняк Н. Префіксальні назви у мікротопонімії Західного Поділля // *Мовознавство*. – №1. – 2002. – С. 223-228.

Подольская: Подольская Н. В. Типовые восточно-славянские топоосновы. Словообразовательный анализ. – Москва, 1983. – 159 с.

Шульгач: Шульгач В. Ойконімія Волині. – К., 2001. – 189 с.

Olexandr Strylyuk. The word-formational structure of microtoponyms of Turiys'k district.

The article analyses the word-formation structure of mikrotoponyms of Turiys'k district. A vocabulary on denotation of geographical objects is examined only from the derivation point of view, a semantic aspect is not taken into consideration. In the process of work the quantitative analysis of

microtoponyms according to the ways of derivation was done. It was figured out that the most productive way of word-formation is the lexico-semantic one.

Keywords: mikrotoponyms, antroponym, the structural features of word-formation.

УДК 81.373.23

Оксана Черноус (Кіровоград)

ДИНАМІКА НАЙУЖИВАНІШИХ ЖІНОЧИХ ІМЕН М. КІРОВОГРАДА У ХХ СТОЛІТТІ

У статті аналізуються найуживаніші жіночі імена м. Кіровограда ХХ ст. та з'ясовується динаміка функціонування кожного з них.

Ключові слова: жіночі особові імена, найуживаніші імена, частотність.

Із-поміж значної кількості проблем, які привертають нині увагу ономастів, одне з чільних місць посідає динаміка кількісного та якісного складу регіональних антропонімних систем. Сучасні дослідження з антропоніміки засвідчують, що уподобання носіїв найчастіше змінюються під впливом такого визначального чинника, як мода на імена. За твердженням О. Суперанської, модні тенденції являють собою об'єктивне явище, що пов'язане з психологією людини, її тяжінням до одиничного, індивідуального чи, навпаки, масового, частотного [Суперанская 1990: 76]. Вибір носіїв на користь останнього призводить до появи в антропонімних системах імен-лідерів за частотністю вживання. Здебільшого найуживаніші імена формують основу регіональних іменників, оскільки обслуговують більшу частину носіїв упродовж певного хронологічного періоду. Дослідження репертуару найпопулярніших імен набуває особливої актуальності у зв'язку з діахронічним вивченням антропонімікону